

**SPECIJALNI IZVJEŠTAJ O
PARTICIPACIJI DJECE I ODRASLIH U
INTERESU DJECE U ŠKOLAMA**

Oktober 2010. godine

Sadržaj

I OSNOVA ZA IZRADU SPECIJALNOG IZVJEŠTAJA.....	3
II PARTICIPACIJA ODRASLIH U INTERESU DJECE U ŠKOLI.....	3
Uvod	3
Pravna osnova	4
Metodologija rada	5
Instrumenti.....	5
Analiza rezultata istraživanja.....	6
III PRAVO DJECE NA PARTICIPACIJU U ŠKOLI	8
Pravo na participaciju.....	8
Participacija djece u školi	9
Metodologija istraživanja i demografski prikaz uzorka	11
Osnovni zaključci	14
IV PREPORUKA	16
V PRILOG	19
V.1. DOMAĆE ZAKONODAVSTVO	19
V. 2. Spisak osnovnih škola u BiH kojima je dostavljen upitnik za analizu participacije odraslih u interesu djece u školi.....	20
V. 3. Spisak srednjih škola u BiH kojima je dostavljen upitnik za analizu participacije odraslih u interesu djece u školi.....	22
V. 4. Upitnik za Školski odbor	24
V. 5. Upitnik za Vijeće roditelja.....	26
V. 6. Upitnik o dječjoj participaciji u školi.....	27

I OSNOVA ZA IZRADU SPECIJALNOG IZVJEŠTAJA

U okviru projekta „Jačanje kapaciteta Odjela za zaštitu prava djeteta“ koji sprovodi Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, u saradnji sa organizacijom Save the Children Norway, rukovođeni činjenicom da je škola ustanova od posebnog značaja, koja uz porodicu ima najznačajniju ulogu u formiranju mladih od njihovog najranijeg uzrasta, planirana je aktivnost praćenja rada školskog odbora¹ i Vijeća roditelja², mehanizama koji mogu i trebaju uticati na rad, organizaciju i ciljeve škole, kao i rada Vijeća učenika kao tijela koje se direktno bazira na mišljenju djece. S tim u vezi, izvršena je analiza primjene principa participacije djece i odraslih u interesu djece u praksi. Participacija je važan mehanizam odlučivanja i podrazumijeva da se djeca moraju pitati kada se odlučuje za njihovo dobro i da se njihove odluke moraju uvažavati u zavisnosti od stepena psihofizičke zrelosti djece. Ovaj princip je teorijski uvršten u zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini, a mi smo se u našoj analizi zadržali samo na segmentu participacije u školskom ambijentu.

Rezultati realizovanih aktivnosti, prikazani u ovom izvještaju, naveli su Ombudsmene BiH da u skladu sa članom 34 stav 2 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH³ sačine specijalni izvještaj.

II PARTICIPACIJA ODRASLIH U INTERESU DJECE U ŠKOLI

Uvod

Svrha obrazovanja je da se kroz optimalni intelektualni, moralni i društveni razvoj pojedinca, u skladu sa njegovim mogućnostima, doprinese stvaranju društva zasnovanog na vladavini zakona, poštivanju ljudskih prava i u konačnici doprinese ekonomskom razvoju društva koji će osigurati najbolji društveni standard za sve građane⁴. Škola promoviše i razvija stalno i dinamično partnerstvo škole, roditelja i lokalne sredine u svim pitanjima od značaja za ostvarivanje funkcije škole i interesa i potreba učenika⁵.

Aktivnost je sprovedena u periodu mart-maj 2010.godine, u 100 osnovnih i srednjih škola na području cijele BiH. Istraživači su tokom ove aktivnosti prepoznavali kršenja prava djece i odraslih u školama, a predmeti su otvarani i po zahtjevu roditelja i nastavnika. Na većinu tih kršenja, Institucija je odgovorila preporukama⁶, o kojima se komentar daje u ovoj analizi.

Rezultat istraživanja Ombudsmena predstavlja sliku stvarnog učešća odraslih, biranih od strane osnivača, predstavnika škole i roditelja učenika, u donošenju odluka koji pretpostavljeno štite najbolji interes sve djece. Rad škola je javan i podliježe nadzoru u skladu s propisima od strane nadležnih i stručnih službi, kao i javnosti.⁷ I ovdje se podsjeća da je obaveza i odgovornost svih, a time i školskih odbora i vijeća roditelja, i onih koji ih biraju, na zaštitu najboljeg interesa djeteta.⁸

¹ Član 51 Ibid

² Član 53 Ibid

³ Službeni glasnik BiH, broj 32/00, 19/02, 35/04, 32/06

⁴ Član 2 Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH

⁵ Iz članan 37 Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH

⁶ Kratka informacija o slučajevima dat će se na kraju, u zaključnim razmatranjima.

⁷ Član 39 Ibid

⁸ Član 3 Konvencije o pravima djeteta, koja je sastavni dio Aneksa Ustava BiH i time stekla snagu ustavne norme.

Institucija tumači mogućnost izravne primjene ovog međunarodnog standarda za zaštitu prava djeteta uvijek i bez obzira da li su zakonske odredbe konkretnog propisa usaglašene sa odredbama Konvencije o pravima djeteta, kao obavezu BiH iz međunarodnog ugovora. Ta obaveza se odnosi na sve, uključujući i sudije kada odlučuju o pravu djeteta, čija je obaveza uvijek prioritet dati odredbi međunarodnog ugovora u odnosu na domaći propis po članu 27 Bečke konvencije.

Pravni osnov

Pravna osnova za ovu analizu je Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH (u daljem tekstu Okvirni zakon)⁹, sa kojim su morali biti usklađeni svi entitetski/kantonalni i Zakon o obrazovanju BD BiH u ostavljenom roku od 6 mjeseci/dana¹⁰, a u slučaju da nisu usaglašeni treba da se primjenjuje Okvirni zakon. Iz tog razloga se drugi propisi navode samo u referencama, bez posebne analize.

Posebno je značajno naglasiti da Okvirni zakon:

- prioritetno propisuje prava djeteta koja se odnose na obrazovanje, ispravnu brigu za dobrobit njegovog fizičkog i mentalnog zdravlja i sigurnosti u školama, nad svim drugim pravima i u slučaju sukoba prava, prednost se daje onom pravu, tumačenju ili djelovanju koje najviše koristi interesu djeteta¹¹
- pretpostavlja odgovornost škole u sredini u kojoj djeluje, doprinosi stvaranju kulture koja poštuje ljudska prava i osnovne slobode građana, utemeljene Ustavom i ostalim međunarodnim instrumentima iz oblasti ljudskih prava koja je BiH potpisala¹²
- nalaže da se općim aktima škole, u skladu sa zakonom, urede pitanja funkcionisanja škole, njena organizacija, način rada i kućni red uz obaveznu konsultaciju sa učenicima, roditeljima i nastavnicima¹³

Školski organi i tijela su **Školski odbor** i **Vijeće roditelja**.

Školski odbor ima svaka škola i odgovorna je za utvrđivanje i provođenje politike škole, generalno rukovođenje radom škole i efikasno korištenje kadrovskih i materijalnih resursa. Školski odbor bira direktora škole i svoje dužnosti obavlja dobrovoljno i bez naknade¹⁴

Vijeće roditelja biraju sami roditelji učenika, a u skladu sa općim aktima škole koje obavezno odobrava nadležno ministarstvo obrazovanja. Zadatak vijeća roditelja jeste da promoviraju interese škole u zajednici; predstavlja stavove roditelja školskom odboru važnim pitanjima koja se odnose na rad i upravljanje školom; podstiče angažman roditelja u radu škole; učestvuje u izradi i realizaciji projekata kojima se potiče obrazovni rad škole; kandiduje i bira predstavnike roditelja u školski odbor¹⁵

Usvajanjem Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem školstvu u Bosni i Hercegovini, juna 2003. godine, poseban naglasak je stavljen na aktivniju ulogu roditelja u odgojno-obrazovnom procesu, a time i na drugačiju ulogu i obaveze škole prema roditeljima. Namjera zakonodavca je odgovoriti na potrebu za razvojem povoljne klime u školi kojom dominira duh saradnje, razumijevanja i međusobnog uvažavanja svih sudionika - učenika, roditelja, nastavnika i uprave škole - kao osnove za izgradnju moderne, prije svega humane i demokratske škole, a time i društva u cjelini.

Školski odbori su jedan od ključnih i osnovnih mehanizama djelovanja u obrazovnim ustanovama. Mogu uticati na svakodnevno rukovođenje školom, ali i na dugoročnije ciljeve. Jedna od njihovih bitnih zadataka jeste i ostvarivanje dobre i efikasne saradnje sa vijećem roditelja, ali i vijećem učenika. Djelovanje školskih odbora omogućava i akciju na nivou lokalne i šire zajednice te prosvjetnih radnika i nadležnih institucija.

⁹ Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH (Sl.glasnik BiH broj 18/03)

¹⁰ Član 59 stav 3 Ibid

¹¹ Član 5 Ibid

¹² Član 6 Ibid

¹³ Član 38 Ibid

¹⁴ Član 51 Okvirnog zakona

¹⁵ Član 53 Okvirnog zakona

Pravo i obavezu, u interesu svoje djece roditelji ostvaruju putem svojih predstavnika u školskim organima i tijelima i putem svojih asocijacija, na svim razinama odlučivanja, sudjelujući u odlučivanju o pitanjima od značaja za rad škole i funkcionisanje obrazovnog sistema uopće.

Metodologija rada

Izbor metodologije anketiranjem, odabran je zbog ukupnog broja osnovnih i srednjih škola u BiH i njihovog geografskog položaja, što je uticalo na proporciju u obuhvatu škola iz RS-a, BD BiH i FBiH. Ovo je ujedno bio razlog zbog čega se podaci nisu komplementarno prikupljali¹⁶ što bi sigurno pružilo potpuniju sliku rada Vijeća roditelja i Školskih odbora.

Sadržaj upitnika opredijeljen je postavljenim ciljem istraživanja i mandatom školskog odbora, odnosno vijeća roditelja.

O istraživanju su obaviještena nadležna ministarstva entiteta i kantona, nakon čega su upitnici dostavljeni u 150 škola¹⁷ i prikupljeni odgovori iz 100 škola, od čega 57 iz FBiH, 41 iz RS i 2 iz BD; ili ukupno 63 osnovne i 37 srednjih škola s područja cijele BiH.

Instrumenti

Za istraživanje su posebno konstruisana tri upitnika: upitnik za Školski odbor¹⁸, upitnik za člana Školskog odbora¹⁹ i upitnik za Vijeće roditelja²⁰. Postavljena pitanja u sva tri upitnika su bila uglavnom zatvorenog tipa, s ciljem davanja što konkretnijih odgovora, te smanjivanja mogućnosti manipulacije odgovorom ispitanika.

Odgovori na pitanja konstruisani su sa "Da" i "Ne", ponuđenim višestrukim odabirom odgovora, te skaliranjem odgovora (u potpunosti se slažem, slažem se, ne slažem se, uopće se ne slažem).

Specifično:

- 1- *Upitnik za Školski odbor* sadržavao je nekoliko kategorija pitanja, a nastojali su se obuhvatiti:
 - i. Opći podaci o izboru školskog odbora u skladu sa Zakonom²¹ (škola, mjesto, mandat članova, akt na osnovu kojeg djeluje ŠO)
 - ii. Podaci o pojedinostima u radu i djelovanju školskog odbora
- 2- *Upitnik za člana Školskog odbora* imao je za cilj uvid u stavove školskog odbora. Upitnik je mogao popuniti bilo koji član školskog odbora, a odgovori su ponuđeni metodom skaliranja.
- 3- *Upitnik za Vijeće roditelja* obuhvata nekoliko kategorija traženih odgovora:
 - i. Opće podatke o izboru članova Vijeća roditelja, broju i strukturi trenutnih saziva
 - ii. Pitanja o području djelovanja i ulozi vijeća roditelja, pri čemu su odgovori ponuđeni metodom zatvorenog tipa, u vidu odgovora "Da" i "Ne", te višestrukog izbora ponuđenih odgovora. Za dva pitanja ostavljena je mogućnost davanja opisnih odgovora koji su pri obradi kategorisani.

Sadržaj i forma pitanja konstruisana je s ciljem dobivanja odgovora na neke od sljedećih činjenica:

¹⁶ Komplementarno prikupljanje podataka podrazumijevalo bi i direktne razgovore sa članovima školskih odbora i vijeća roditelja, te pregled dokumentacije koja svjedoči o njihovom radu.

¹⁷ Spisak škola dat je na kraju analize

¹⁸ Prilog 1

¹⁹ Prilog 2

²⁰ Prilog 3

²¹ Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH

- postupak osnivanja školskog odbora/vijeća roditelja,
- struktura školskih odbora/vijeća roditelja (nacionalna i spolna),
- nadležnost i metod njihovog rada
- saradnja školskog odbora i vijeća roditelja u pitanjima značajnim za zaštitu prava učenika

Škole obuhvaćene ovim istraživanjem uglavnom su bile zainteresovane za učešće, i otvorene za komunikaciju²². Zbog određene dinamike aktivnosti unutar škola, neki odgovori na upitnike koji su se odnosili na školske odbore (Gimnazija Livno, Srednja škola Stolac, JU O.Š. "Kovačići", Sarajevo), odnosno na vijeća roditelja (JU O.Š. Ivan Mažuranić, Tomislavgrad, Srednja škola "Svetozar Ćorović, Ljubinje, te Stručna škola za radnička zanimanja, Derвента), nisu dostavljeni.

Zanimljivo je navesti da Ekonomska i Trgovinska škola u Doboju nisu dostavile odgovore, uz obrazloženje da je prethodno bilo potrebno dostaviti odobrenje Ministarstva prosvjete i kulture RS-a.

Analiza rezultata istraživanja

Generalni zaključci:

- U školama su izabrani školski odbori i vijeća roditelja i njihovi mandati teku u skladu sa mandatnim periodom;
- Aktualni sazivi školskih odbora izabrali su direktora škole, usmjeravaju, kontrolišu i ocjenjuju njegov rad;
- Školski odbori nalažu jasne organizacione prioritete za narednu školsku godinu;
- Komunikacija između školskog odbora i uposlenika je na visokom nivou;
- Školski odbori i vijeća učenika ostvaruju dobru saradnju;
- Sazivi školskih odbora i vijeća roditelja su najčešće koncipirani dominantno jednonacionalno u oba entiteta, što odražava nacionalnu strukturu ispitivane sredine;
- Spolna struktura članova vijeća roditelja je određena gotovo podjednakim brojem članova oba spola, s blagim porastom članica ženskog spola;
- U školskim registrima nema evidentiranih povreda prava djeteta;
- Vijeće roditelja aktivno sudjeluje u oblicima rada u školi, potiče angažman roditelja u radu vijeća i njihovo slobodno izražavanje mišljenja;
- Evidentna je dobra saradnja između saziva vijeća roditelja i školskog odbora, kao i upućivanje prijedloga i inicijativa;
- Vijeće roditelja ima udio u poboljšanju edukacije njihove djece kao i poboljšanju uvjeta rada u školi;

Analizom pojedinačnih odgovora iz upitnika proizilazi da :

- Pojedini sazivi školskih odbora nisu u aktivnoj niti pasivnoj komunikaciji sa sazivom vijeća roditelja.

²² Ocjenjujemo da to nije samo zbog zakonske obaveze saradnje sa Institucijom ombudsmena za ljudska prava BiH, nego i potrebe da iznesu probleme i stav.

- Evidentno je prisutan uticaj politike oko uloge vijeća roditelja u pojedinim školama, kao i pri angažiranju člana školskog odbora iz reda vijeća roditelja.
- Prisutna je loša komunikacija rukovodstva sa vijećem roditelja, pri čemu su odluke vijeća roditelja marginalizovane.
- Članovi vijeća roditelja su istakli problem, koji je izvan mogućnosti njihovog djelovanja, a koji se odnosi na "nemogućnost stvarnog uticaja na kvalitet obrazovanja zbog nepostojanja kvalitetnih zakonskih pretpostavki".
- Školski odbor podržava konstruktivne prijedloge vijeća roditelja, ali samo deklarativno, što rezultira nesprovedbom prijedloga, a na štetu učenika (neuredan sanitarni čvor, nepostojanje školskog igrališta i sale).
- U slučajevima kada nije izabran potpuni saziv školskog odbora ne može se donijeti odluka o izboru direktora.
- Vijeće roditelja se angažuje gotovo isključivo oko odlučivanja da li će učenici ići na ekskurziju ili ne.
- Nepotpuna informisanost članova vijeća roditelja o njihovim pravima i obavezama, što za posledicu ima da svoju ulogu doživljavaju formalnom.
- Vijeća roditelja nemaju redovne sastanke zbog nedostatka materijalnih sredstava, ali i odsustva jednake zainteresovanosti roditelja za učešćem.

Iz zapažanja Ombudsmena u komunikaciji sa školama i iz zaprimljenih žalbi proizilazi:

- Upitnicima su obuhvaćene uglavnom gradske škole.
- Česte su povrede prava djece, fizička manje od psihičkih koja su često vrlo gruba i dovode do odbijanja pohađanja nastave i loših rezultata u učenju i ponašanju.
- Nisu rijetke pojave da učitelji/ce, nastavnici/e i menadžment škole manipulišu učenicima koristeći njihovu nezrelost za lične ciljeve.
- Osim u Prvoj osnovnoj školi u Bugojnu gdje je formirano *Vijeće za kršenje ljudskih prava u školi*, u školama nisu formirana slična tijela niti evidencije kršenja prava učenika.
- Pedagozi uglavnom imaju ulogu tehničkog sekretara škole, ne obavljajući svoje prioritetne aktivnosti, najčešće po instrukciji menadžmenta škole.
- Često je izbor direktora vezan za političku snagu i podršku stranke čiji je član, bez uvažavanja i izbora najkvalitetnijeg kandidata na konkursu. Idenična situacija je i kod nepotpunog sastava školskog odbora, zbog čega je i veliki broj vršilaca dužnosti (VD) direktora škola.
- Česte su pritužbe kandidata za članove školskog odbora na nezakonite procedure samog izbora članova (otvoreno nepoštivanje kriterija za izbor) .
- Evidentirana su nepostupanja menadžmenta škole, po nalogu obrazovne inspekcije, koji se tiču primjedbi na neusaglašenost normativnih akata škole sa zakonom.
- Pojave mobinga koje vrši menadžment nad nastavnicima i drugom osoblju škola.

Stoga će iz saznanja koje imaju, u narednom periodu Ombudsmeni uputiti preporuke:

1. Ministarstvu obrazovanja, a putem njega nadležnim (osnivačima škola i školama) da odmah, a najkasnije prije početka nove školske godine izaberu puni sastav školskih odbora, te provjere mandat postojećih.
2. Da se u svim školama, gdje je uspostavljen vršilac dužnosti direktora izaberu direktori/ice škola.
3. Da se prije početka školske godine organizuje sistematski pregled svih uposlenika u školi, koji nužno predviđa i sveobuhvatnu ocjenu psihofizičke sposobnosti nastavnika, neophodne za rad sa djecom.
4. Da se u svim školama uvede registar u kojem će se, bez diskriminacije, evidentirati povrede prava djece i način njihovog rješavanja, a koji će se kao zvaničan podatak dostavljati u godišnjem izvještaju o radu škole.

III PRAVO DJECE NA PARTICIPACIJU U ŠKOLI

Pravo na participaciju

Participativna prava djeteta se smatraju univerzalnim ali njihova interpretacija, značenje i uloga u značajnom stepenu su socijalno i kulturalno posredovani. Različito se određuje ovo pravo, između ostalog kao proces u kome dijete ima pravo da izrazi svoje mišljenje, da njegovo mišljenje bude saslušano, da mu se posveti dužna pažnja i da, konačno bude uzeto u obzir u donošenju svih odluka koje ga se tiču. Ovako shvaćena participacija ne uključuje akciju, pa je efikasnije participaciju tumačiti u širem smislu kao proces u kome dijete ima pravo da izrazi svoje mišljenje, da njegovo mišljenje bude saslušano, kao i da preuzima aktivnost u svim stvarima i postupcima koji ga se tiču. Proces participacije je stalan proces usmjeren na podjelu odgovornosti i zajedničke aktivnosti, pa su i rješenja zajednička. Dijete koje ima iskustvo izražavanja svog mišljenja, njegovog uvažavanja i preuzimanja aktivnosti, razvija visoko samopouzdanje i samovrednovanje. Pored toga, prihvata mišljenje drugih i razvija sistem samovrednovanja, odgovornosti, uvažavanja mišljenja drugih i saradnje i takav model prenosi na druge koji ga okružuju. Odrasli, takođe, imaju koristi od participacije jer šire svoje vidike slušajući i uvažavajući dječija mišljenja, pa su i spremniji da adekvatnije odgovore na njihove potrebe.

Analiza participacije djece i odraslih u procesu donošenja odluka u interesu djece ima za cilj skretanje pažnje javnosti na potrebu ostvarivanja prava djece da se pitaju za mišljenje i da odlučuju u onim situacijama koje se odnose na njih a kojima su dorasla. Participacija je jedan od osnovnih principa *Konvencije o pravima djeteta*²³ i priprema djecu za odgovoran i aktivan stav u ostvarivanju dječijih i kasnije ljudskih prava. Pažnja svjetske javnosti je na različite načine bila usmjeravana na potrebu zagovaranja ovog principa u zemljama potpisnicama Konvencije, ali se u posljednje vrijeme sve više ozbiljno govori na ovu temu i upućuju se konkretne preporuke. O ovom principu se vodi računa pri usaglašavanju domaćih i stranih zakona, a sve u cilju postizanja humanijeg tretmana djece u društvu. Formalno, «na papiru» u kreiranju zakona, vodi se računa o tome šta dijete misli, ali u praksi još uvijek postoje problemi u prepoznavanju i ostvarivanju ovog prava. Posebno u pokušajima određivanja granice do koje se ono može i smije uključiti a da se poštuje interes djeteta.

Pravo na participaciju sadržano u članu 12 Konvencije glasi: *«Države članice obezbjeđuju djetetu koje je sposobno da formira svoje sopstveno mišljenje pravo slobodnog izražavanja tog mišljenja o svim pitanjima koja se tiču djeteta, s tim što se mišljenju djeteta posvećuje dužna pažnja u skladu sa godinama života i zrelošću djeteta.»*

²³ www.ombudsmen.gov.ba u daljem tekstu Konvencija

U tu svrhu, djetetu se posebno daje prilika da bude saslušano u svim sudskim i administrativnim postupcima koji se odnose na njega, bilo neposredno ili preko zastupnika ili odgovarajućeg organa, na način koji je u skladu sa proceduralnim pravilima nacionalnog zakona.» Međutim, participacija se šire shvaćeno odnosi na sljedeća prava:

- slobodu izražavanja – dijete ima pravo da slobodno izražava svoje poglede, da traži, prima i saopštava informacije i ideje svih vrsta na razne načine, bez obzira na granice (član 13);
- slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti (član 14);
- slobodu udruživanja – djeca imaju pravo na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja (član 15);
- zaštitu privatnosti – djeca imaju pravo na zaštitu od miješanja u njihovu privatnost, dom, porodicu i ličnu prepisku i pravo na zaštitu svoje časti i ugleda (član 16);
- pristup odgovarajućim informacijama – država će obezbijediti da djeca imaju pristup informacijama i materijalima iz različitih izvora. Država će podsticati sredstva javnog informisanja da šire informacije od društvene i kulturne koristi za dijete, a preduzimati mjere da zaštiti djecu od štetnih informacija i materijala (član 17).

Participacija djece u školi

Škola priprema djecu za samostalan život i aktivno učešće u zajednici uz usvajanje i poštovanje osnovnih principa demokratskog odnosa. O ovome svjedoči i činjenica da se u Okvirnom zakonu o osnovnom i srednjem obrazovanju (Sl. Glasnik BiH broj 18/03) u članu 1. kao principi obrazovanja prepoznaju, između ostalog, upravo značaj dječijih prava i unapređivanje poštivanja ljudskih prava. Takođe, u članu 3. istog zakona piše da je „*promocija poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda i priprema svakog lica za život u društvu koje poštuje principe demokratije i vladavine zakona*“ jedan od općih ciljeva obrazovanja.

Mnogi autori, među kojima i Mirjana Pešić²⁴, smatraju da bi bilo opravdano očekivati da će se mladi uključivati u život škole i da će se njihovo mišljenje podsticati i uvažavati kada se odlučuje ne samo o nastavnim sadržajima, već i o drugim aktivnostima koje se tiču učeničkog boravka u školi. Djeci bi trebalo ponuditi mogućnost izbora i odlučivanja da bi im se pružila šansa za preuzimanje odgovornosti i omogućila priprema za proces demokratskog odlučivanja. Jedan od načina da se učenici što više uključe u proces donošenja odluka koje ih se tiču i da se zaista ostvaruje pravo na participaciju djece u školi je rad Vijeća učenika. Usvajanjem Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini²⁵, juna 2003., stvoreni su zakonski uslovi za egzistiranje ovog učeničkog tijela, a u članu 54. su precizirane funkcije:

Uzimajući u obzir dob učenika koji pohađaju školu, škola im pomaže da osnuju vijeće učenika, čija je funkcija da:

- a) promoviše interese škole u zajednici na čijoj lokaciji se škola nalazi,*
- b) predstavlja stavove učenika školskom odboru,*
- c) podstiče angažman učenika u radu škole i*
- d) informiše školski odbor o svojim stavovima kad ocijeni da je to potrebno, ili po zahtjevu školskog odbora, o svakom pitanju koje se odnosi na rad i upravljanje školom.*

Način i procedura osnivanja i rada vijeća učenika utvrđuje se općim aktima škole.

²⁴ *Participacija mladih pod lupom*, grupa autora, Jugoslovenski Centar za prava djeteta, Beograd 1999, str. 114

²⁵ Službeni glasnik BiH, br.18/03

Iako pravno gledano postoje uslovi za implementiranje principa participacije djece u školi, u praksi to nije situacija. Ni djeca, ni roditelji, ni nastavno osoblje još uvijek nisu svjesni značenja ovog principa niti su edukovani da ga provode u radu. Primjera radi, istraživanje Ombudsmena RS na uzorku od 500 ispitanika (Gimnazija u Banjaluci, Ekonomska i Trgovinska škola u Doboju, Poljoprivredna i medicinska u Bijeljini, SŠC u Foči i Palama), prikazano u publikaciji *Participacija se uči*²⁶ na jednom mjestu daje ocjenu stepena uvažavanja dječijeg mišljenja u srednjoj školi, kao i osnovne probleme u vezi sa primjenom ovog principa Konvencije o pravima djeteta. Za ovu priliku izdvajamo samo neke od osnovnih zaključaka koji mogu biti od koristi za komparaciju sa istraživanjem Ombudsmena BiH prikazanog u ovoj analizi. Osnovni zaključci istraživanja *Participacija se uči* su:

- Stepen ostvarivanja participativnih prava nije na zadovoljavajućem nivou, jer se iskustvo aktivnog odlučivanja i uvažavanja mišljenja učenika selektivno ostvaruje. Prostor vannastavnih aktivnosti je zahvalan za participaciju učenika i shodno tome zadovoljstvo udjelom odlučivanja pri izboru tema, metoda rada, rasporeda i mjesta održavanja vannastavnih aktivnosti je na prihvatljivom nivou. Takođe, „glas“ učenika se nešto više uzima u obzir kada se biraju predstavnici učenika za različite školske manifestacije (kulturne i sportske) i organizuju ekskurzije. Međutim, u nešto „ozbiljnijim“ školskim situacijama poput planiranja rasporeda časova, pismenih provjera znanja, dalje izricanja disciplinskih mjera, organizovanja učeničkih zadruga i obezbjeđivanja sigurnosti učenika nivo ostvarivanja participacije nije adekvatan.
- Učenici su informisani o postojanju SU-a u svojim školama, ali ne i o tome ko su njihovi predstavnici u ovom tijelu. Stoga je neophodno pojačati napore članstva na „vertikalnoj komunikaciji“ sa ostalim učenicima i iskoristiti priliku za predstavljanje i upoznavanje članstva i ostalih. Učenici osnovnu ulogu SU-a prepoznaju u promociji učeničkih prava, dalje u nastojanjima da se riješe njihovi problemi u školi i unaprijede uslovi rada učenika.
- Učenici uglavnom nemaju uvid u aktivnosti koje SU realizuje, što takođe upućuje na potrebu permanentnog informisanja ostalih o preduzetim koracima. Transparentnost u radu pored toga što omogućava pristup informacijama dosta doprinosi i sticanju povjerenja učenika u rad ovog tijela i pojedince koji su, hijerarhijski posmatrano, na vrhu piramide. Informisaniji učenici pozitivnu stranu SU-a vezuju za aktivizam u ostvarivanju prava, dakle činjenicu da postoji tijelo koje aktivno štiti njihove interese, koje skreće pažnju na problematiku narušavanja učeničkih prava i otvara mogućnost za iznošenje mišljenja.
- Prisutno je povjerenje u snagu SU-a i optimizam po pitanju ciljeva kojima ovo tijelo teži. Podrška i optimizam su nešto veći kod članova nego kod ostalih što je i razumljivo jer su direktnije uključeni u planiranje programa i aktivnosti SU-a. Objašnjenje većeg optimizma članova može se vezati i za činjenicu da je znatan broj članova SU-a prošao programe edukacije i upoznao se sa mehanizmima ostvarivanja učeničkih prava pa je veći stepen znanja i vještina doveo do porasta samopouzdanja i povjerenja u postavljene ciljeve SU-a.
- Problemi u radu SU-a mogu se svrstati u dvije kategorije: objektivnog i subjektivnog tipa. Najprisutnije su one objektivnog tipa, kao što su neadekvatni uslovi za rad, od nepostojanja prostorije za sastanke SU-a i odlaganje arhive i materijala, do nedostatka finansija za izradu promotivnog i drugog radnog materijala. Pored objektivnih faktora realizaciju postavljenih ciljeva ometaju i subjektivni koji se uglavnom odnose na nedovoljnu podršku nastavnog osoblja i rukovodstva škola, ali i na nedovoljno ostvarenu saradnju sa ostalim učenicima. Stiče se utisak da SU funkcioniše u otežavajućim okolnostima, ali da uprkos svim preprekama ostvaruje rezultate koji su podržani od strane učenika. Ostvareni rezultati i motivacija za dalje aktivnosti sigurno bi bili u porastu kada bi se ostvario dovoljan stepen materijalne i personalne podrške. Ovdje bi trebalo podsjetiti da je škola obavezna da pruži pomoć učenicima u osnivanju SU-a, a to dalje treba da podrazumijeva i obezbjeđivanje minimuma adekvatnih uslova za rad. Nije dovoljno samo formalno osnovati SU, već je potrebno omogućiti i njegovo funkcionisanje.

²⁶ *Participacija se uči*, Ombudsmen Republike Srpske i Save the Children Norway, Banjaluka, 2005

Metodologija istraživanja i demografski prikaz uzorka

Istraživanje Odjela za praćenje prava djece Ombudsmena BiH, o stepenu participacije djece u školi je praktičnog karaktera s ciljem ocjene stanja na terenu i prikupljanja podataka za upućivanje preporuka nadležnim institucijama. Istraživanje je izvršeno na uzorku od 273 ispitanika/ca, od čega je 60 % bilo ispitanica (*tabela 1. Pol*). Anketirana su djeca uzrasta od 9 do 18 godina (*tabela 2. Uzrast*). Nacrtom istraživanja je bilo planirano da se istraživanje realizuje samo sa djecom koja su navršila 10 godina i starijom, ali je u praksi došlo do malog odstupanja, što se nije bitno odrazilo na konačne rezultate. Takođe, radi potpunijeg uvida u problem participiranja djece u školama, organizovani su i razgovori sa djecom po principu fokus grupa.

Ispitanici/e su učenici/e osnovnih i srednjih škola u Doboju, Zenici, Tuzli, Mostaru, Stocu, Prijedoru, Trebinju i Nevesinju (*tabela 3. Mjesto stanovanja i tabela 4. Škola*). Metodologija istraživanja je podrazumijevala anketiranje djece u školama u kojima se tokom 2010. godine realizovala aktivnost „Ombudsmen u vašoj školi“²⁷ Tako je planirano da se u svakom gradu obuhvate djeca iz jedne osnovne i jedne srednje škole, međutim u dva slučaja, u Trebinju i Nevesinju nismo mogli ispoštovati ovaj princip i došlo je do malog odstupanja.

²⁷ Edukacija djece o UN Konvenciji o pravima djeteta i ulozi ombudsmena u zaštiti dječijih prava, sastavni dio projekta „Jačanje kapaciteta Odjela za zaštitu prava djeteta“ (saradnja Ombudsmena BiH i Save the Children Norway)

Tabela 1. Pol

Pol	Broj	%
muško	108	39.6
žensko	165	60.4
Total	273	100.0

Tabela 2. Uzrast

Uzrast	Broj	%
9 godina	7	2.5
10 godina	9	3.3
11 godina	15	5.5
12 godina	37	13.6
13 godina	34	12.5
14 godina	21	7.7
15 godina	30	11.0
16 godina	42	15.4
17 godina	48	17.6
18 godina	30	11.0
Total	273	100.0

Tabela 3. Mjesto stanovanja

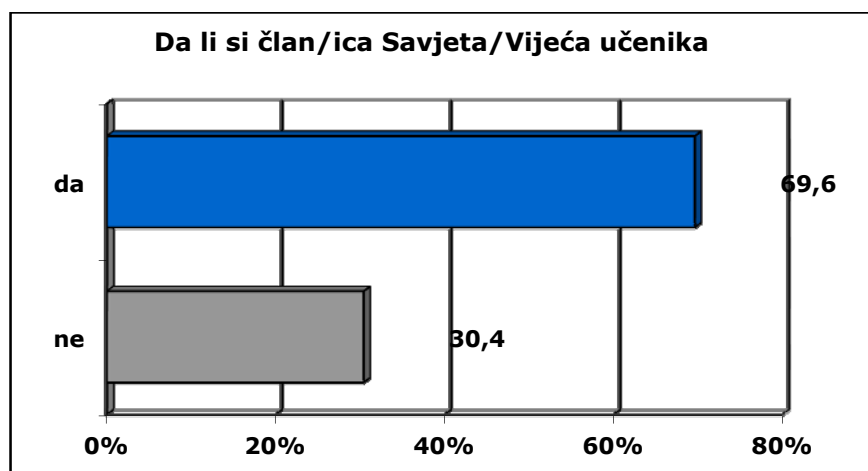
Mjesto stanovanja	Broj	%
Doboj	44	16.1
Zenica	43	15.8
Tuzla	33	12.1
Mostar	49	17.9
Stolac	31	11.4
Prijedor	36	13.2
Trebinje	20	7.3
Nevesinje	17	6.2
Total	273	100.0

Tabela 4. Škola

Škola	Broj	%
OŠ "Dositej Obradović" Doboj	19	7.0
Gimnazija Doboj	24	8.8
OŠ „Edhem Mulabdić“ Zenica	18	6.6
Prva gimnazija Zenica	25	9.2
OŠ „Sjenjak“ Tuzla	17	6.2
Gimnazija „Meša Selimović“ Tuzla	17	6.2
OŠ „Ilije Jakovljevića“ Mostar	28	10.3
Opća gimnazija Mostar	21	7.7

OŠ „Stolac“ Stolac	15	5.5
Srednja škola Stolac	16	5.9
OŠ „Branko Ćopić“ Prijedor	14	5.1
Medicinska, tehnološka i građevinska škola Prijedor	22	8.1
OŠ „Jova Jovanović Zmaj“ Trebinje	20	7.3
SŠC „Aleksa Šantić“ Nevesinje	17	6.2
Total	273	100.0

Ispitanici/e su uglavnom djeca predstavnici/e Vijeća učenika, mada ne isključivo ona. Nešto više od dvije trećine uzorka su činili „delegati“ svojih razreda, ali jedna trećina se odnosila na djecu koja nisu u ovom školskom tijelu a koja takođe imaju pravo da iznesu svoje mišljenje i da se pitaju kod donošenja bitnih odluka u školi (*grafikon 1.*). Kako su anketirana djeca uglavnom bila „izabrani glas“ vršnjaka konačnom uzorku je bilo najviše učenika/ca sa odličnim i vrlo dobrim uspjehom na kraju prvog polugodišta (*tabela 5. Uspjeh na polugodištu*).

Grafikon 1.

Tabela 5. Uspjeh na polugodištu

Uspjeh	Broj	%
bez odgovora	1	0.4
nedovoljan	9	3.3
dobar	15	5.5
vrlo dobar	96	35.2
odlican	152	55.7
Total	273	100.0

Za prikupljanje podataka primijenjen je upitnik sastavljen od pitanja otvorenog i zatvorenog tipa i skala procjene (trostepenog i petostepenog tipa), pravljene za ovu namjenu a na osnovu upitnika primijenjenog 2005. godine za potrebe projektnih aktivnosti Save the Children Norway i Ombudsmena RS. Osnova za ovako koncipiranje pitanja bila je u mogućnosti djelimične komparacije rezultata ova dva istraživanja. Anketiranje djece je bilo anonimno, organizovano u školskom ambijentu u grupama do 20 učenika/ca. Instrukciju za rad, kao i dodatna uputstva davalo je projektno osoblje, kao i pripremu za unos u bazu podataka i statističku obradu. Podaci su statistički tretirani primjenom SPSS.11 metode.

Osnovni zaključci

- Djeca nisu u dovoljnoj mjeri upoznata sa svojim predstavnicima u Vijeću učenika škole. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da 14% anketirane djece ne zna ko su članovi Vijeća učenika, što nije optimistično saznanje ako se ima u vidu činjenica da djeca ne znaju kome se mogu obratiti za pomoć ili prijedlog aktivnosti u školi. Vjerovatno se nije dovoljno pažnje posvetilo informisanju djece o njihovim predstavnicima/ama, ali sigurno da nisu ni sva djeca bila jednako motivisana da saznaju ko ih „zastupa“ u školi.
- Način izbora djece za formalne aktivne članove Vijeća učenika je različit, od toga da samostalno odlučuju o svojim predstavnicima do potpune isključenosti u ovom procesu. Rezultati pokazuju da jedna desetina anketirane djece ne učestvuje u izboru članova Vijeća učenika, što nije zanemarljiv procenat i ne bi trebala biti praksa u školama.
- Vijeće učenika se u „očima“ druge djece uglavnom percipira kao mogućnost za iznošenje problema i razgovora na temu iznalaženja rješenja za postojeće probleme. Dalje, djeca smatraju da je osnovna svrha ovog učeničkog tijela u prilici djece da iznesu svoje mišljenje, i da se njihovi prijedlozi usvoje i realizuju u praksi, da se obezbijedi kvalitetniji boravak djece u školi, realizuju različite manifestacije i projekti edukativnog, kulturnog ili sportskog karaktera, kao i da se napravi most u komunikaciji djece i nastavnog osoblja.
- Anketirana djeca se o rezultatima i aktivnostima Vijeća učenika najčešće informišu direktno kroz prisustvo redovnim sastancima ili indirektno preko svojih predstavnika/ca. Istraživanjem je registrovano zadovoljstvo rezultatima koje postiže Vijeće učenika. Nešto više od četiri petine ispitanika/ca se izjasnilo u korist efikasnosti Vijeća dok je desetina nezadovoljna.
- Djeca smatraju da Vijeće učenika ima svojih pozitivnih elemenata, pa tako u najvećem procentu činjenicu da pomaže u rješavanju aktuelnih problema percipiraju kao pozitivnom stranom ovog tijela. Svako četvrto anketirano dijete je na ovaj način ocijenilo pozitivne efekte Vijeća učenika, dok je svako peto bilo vođeno mogućnošću da se kroz ovo tijelo iznesu stavovi djece i da se uvaži njihovo mišljenje. Pored pomoći i mogućnosti participacije djece, oko 14% ispitanika/ca smatra da je posebna ozbiljnost u radu, odgovornost i motivisanost za djelovanje u interesu djece vršnjaka, pozitivna strana Vijeća učenika, a 10% organizovanje interesantnih, kreativnih, korisnih akcija u školi.
- Naše istraživanje je pokazalo da su djeca u najvećem broju zadovoljna mogućnošću da utiču na izbor tema u vannastavnim aktivnostima. Skoro 44% je uglavnom ili veoma zadovoljno, dok je manje od 5% nezadovoljno. Slično je i kod mogućnosti da predlažu način rada i prikažu rezultate ostaloj djeci u školi, ali se kod planiranja rasporeda i mjesta održavanja vannastavnih aktivnosti zadovoljstvo smanjuje.
- Princip participiranja djece u različitim segmentima organizovanja nastavnog procesa u školi nije zaživio u očekivanoj mjeri. Tako tek nešto više od jedne trećine anketirane djece smatra da se dovoljno poštuje njihovo mišljenje kod planiranja pismenih provjera naučenog i organizovanja svečanih manifestacija u školi, dok ostali procjenjuju suprotno. Djeca se nedovoljno pitaju i kada treba kazniti nekog od njih za nedisciplinu i neprimjereno ponašanje u školi. Svega 31% anketiranih smatra da se njihovo mišljenje dovoljno poštuje kada se primjenjuju razni oblici kažnjavanja u školi, a jedna četvrtina negira mogućnost da u školi bilo šta kaže na ovu temu i da diskutuje o primjerenosti izrečenih disciplinskih mjera. Situacija je drugačija kada se ima u planu nagrađivanje jer skoro polovina anketirane djece smatra da se

dovoljno pitaju kada treba pohvaljivati učenike/ce u školi, dok jedna petina odgovara da se uopće ne poštuje njihov stav.

- Svega 40% anketirane djece smatra da se njihovo mišljenje dovoljno poštuje pri planiranju i organizovanju sportskih aktivnosti u školi ili obezbjeđivanju njihove sigurnosti u školskom ambijentu. Kada je u pitanju izbor predstavnika škole ili odjeljenja na različitim manifestacijama anketirana djeca u skoro podjednakom broju, po 42%, smatraju da se njihovo mišljenje poštuje i ne poštuje dovoljno, dok nešto više od jedne desetine nema mogućnost da se uopće pita.
- Djeca se najviše u odnosu na sve prethodno ispitane segmente organizovanja života u školi, mada opet nedovoljno, pitaju i uvažavaju prilikom organizovanja školskih ekskurzija. Njih 45% je potvrdilo da se u dovoljnoj mjeri poštuje njihovo mišljenje, dok su ostali bili suprotnog stava, pri čemu 11% negira potpuno mogućnost da se njihovo mišljenje ispoštuje.
- Generalno, u skoro svim školama uključenim u ovu analizu, djeca nisu u dovoljnoj mjeri upoznata sa svojim pravima i obavezama u školi. Pravilnici koji definišu ponašanje učenika/ca i rad škole su za većinu djece nepoznanica.
- Djeca, predstavnici Vijeća učenika škole rijetko ili nikako ne prisustvuju sjednicama Nastavničkog vijeća (izuzetak su Gimnazija u Mostaru i OŠ „Sjenjak“ U Tuzli), čak ni u situacijama kada se razmatra uspjeh i vladanje učenika/ca ili odlazak na školsku ekskurziju.
- Program i plan rada Vijeća učenika najčešće kreira nastavno osoblje koje koordinira rad ovog tijela. Djeca se minimalno ili nikako ne uključuju u izradu ovog dokumenta. U školi postoji obaveza kreiranja ovog dokumenta, kao i upoznavanja djece i nastavnog osoblja sa sadržajem istog. Ali, na žalost za djecu ovaj posao odrade odrasli. Ako je već Vijeće učenika prilika da se njihov glas čuje u školi, onda djeca treba da odluče šta će tokom godine realizovati u školi i da to prenesu u formu koja se traži kako bi dokument bio usvojen, a da im odrasli pomognu.
- Vijeća učenika nisu bili u prilici da sarađuju sa predstavnicima lokalne vlasti svojih gradova.
- Djeca su nam skrenula pažnju da niko u školi ne poštuje njihovu želju da idu na školske izlete. Kao razlog najčešće dobiju objašnjenje da se taj dan mora nadoknaditi i da se zbog toga ne isplati ići u prirodu.
- Prema dječijem mišljenju, osnovni problemi u radu ovog učeničkog tijela odnose se na nedostatak materijalnih sredstava za rad i neuvažavanje ovog tijela od strane nastavnog osoblja. Takođe, značajan problem je i to što Vijeće učenika ne uživa povjerenje u očima jednog dijela djece čije stavove treba da zastupa, jer jedna trećina odgovora se odnosi na neuvažavanje i nesolidarnost učenika/ca koji nisu aktivno angažovani u donošenju odluka ili planiranju i implementaciji školskih projekata u interesu djece u školi. Osim toga, prema mišljenju skoro jedne petine anketirane djece, problem je i neadekvatna saradnja Vijeća učenika i rukovodstva škole. Pored toga što nema prostor za održavanje sastanaka i izlaganje informacija o radu ostalim zainteresovanim osobama kao ni mogućnost za promociju rada i organizovanje kvalitetnijih programa u školi, rukovodstvo Vijeća učenika često se suočava sa predrasudama i nema podršku u svojim vršnjacima, nastavnom osoblju i rukovodstvu.
- Nešto više od jedne četvrtine anketirane djece smatra da je neophodno raditi na promjeni stava nastavnog osoblja prema dječijoj participaciji, na njihovom senzibilisanju za

uspostavljanje partnerskog odnosa sa djecom i uvažavanju dječijih razmišljanja i prijedloga na teme koje se njih tiču i koje se donose u interesu djece. Djeca predlažu uspostavljanje bolje saradnje Vijeća učenika i nastavnog osoblja, ali i edukaciju djece o osnovnim dječijim pravima i načinima ostvarivanja principa Konvencije o pravima djeteta.

Prijedlozi za djelovanje

- Pojačati informisanost djece i nastavnog osoblja o ulozi Vijeća učenika u procesu odlučivanja djece u interesu djece u školi. Senzibilisati i djecu i odrasle za uvažavanje i saradnju sa ovim učeničkim tijelom.
- Omogućiti transparentnim, za sve u školi, osnovne zaključke redovnih sjednica Vijeća učenika. Iskoristiti oglasne table, školske novine, školski razglas i druge oblike informisanja u školi za ovu namjenu.
- Edukovati djecu i pružiti im priliku da sama kreiraju program i plan rada Vijeća učenika.
- Dozvoliti djeci, predstavnicima Vijeća škole da prisustvuju sjednicama nastavnčkog vijeća u onim tačkama dnevnog reda kada se razmatraju pitanja uspjeha i vladanja učenika ili sličnih tema koje se direktno odnose na djecu.
- Stvoriti materijalne uslove u školi (prostoriju za rad, osnovni materijal i sl.) za rad predstavnika djece u Vijeću učenika.
- Omogućiti saradnju Vijeća učenika i predstavnika lokalne zajednice u aktivnostima s karakterom najboljeg interesa djece.
- Organizovati aktivnosti različitog karaktera u školi, za čiju realizaciju je neophodno da partnerski participiraju i djeca i nastavno osoblje. Na ovaj način bi se stvaralo međusobno povjerenje i uvažavanje mišljenja obje strane.
- Razmotriti mogućnosti za češće organizovanje školskih izleta.
- Edukovati djecu i nastavno osoblje u školama o osnovnim principa Konvencije o pravima djeteta.

IV PREPORUKA

Princip participacije djece u procesu donošenja odluka koje ih se tiču, kao i odraslih u interesu djece je jedan od osnovnih principa Konvencije o pravima djeteta. Takođe, ovaj princip treba da bude

vodilja u radu svima koji rade sa djecom ili za djecu. Analiza Institucije Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine zasnovana na utvrđivanju stepena ostvarivanja prava na participaciju kako djece tako i odraslih u interesu djece u školama, pokazala je da se ne posvećuje potrebna pažnja uvažavanju mišljenja djece niti odraslih u smislu zaštite osnovnih prava i interesa djece u školskom ambijentu. Nepravilnosti koje je uočilo osoblje Odjela za praćenje prava djece, realizujući redovne aktivnosti na Projektu „Jačanje kapaciteta Odjela za zaštitu prava djeteta“ (saradnja sa organizacijom Save the Children Norway), navelo nas je da ukažemo na ovu povredu dječijeg prava.

Stoga, Ombudsmeni BiH, shodno svojim ovlaštenjima iz člana 32. Zakona o ombudsmenu BiH:

PREPORUČUJU

Nadležnim organima, i to Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske i Federalnom Ministarstvu obrazovanja i nauke, a preko njih druge nadležne (osnivače škola i škole) da što hitnije:

1. Izaberu puni sastav školskih odbora, te provjere mandat postojećih.
2. U svim školama, gdje je uspostavljen vršilac dužnosti direktora izaberu direktori/ice škola;
3. Organizuju sistematski pregled svih uposlenika u školi, koji nužno predviđa i sveobuhvatnu ocjenu psihofizičke sposobnosti nastavnika, neophodne za rad sa djecom;
4. Uspostave registar u kojem će se, bez diskriminacije, evidentirati povrede prava djece i način njihovog rješavanja, a koji će se kao zvaničan podatak dostavljati u godišnjem izvještaju o radu škole;
5. Informišu djecu i nastavno osoblje o ulozi Vijeća učenika i Vijeća roditelja u procesu odlučivanja djece u interesu djece u školi;
6. Edukuju djecu, roditelje i nastavno osoblje o osnovnim principima Konvencije o pravima djeteta.
7. Pruže priliku djeci da sama kreiraju program i plan rada Vijeća učenika, a ne da ovaj posao za njih radi nastavno osoblje;

Takođe, kontinuirano tokom školske godine neophodno je da nadležna Ministarstva obavežu škole da:

1. Omoguće transparentnim, za sve u školi, osnovne zaključke redovnih sjednica Vijeća učenika i Vijeća roditelja;
2. Dozvole djeci, predstavnicima Vijeća učenika škole da prisustvuju sjednicama nastavničkog vijeća u onim tačkama dnevnog reda kada se razmatraju pitanja uspjeha i vladanja učenika ili sličnih tema koje se direktno odnose na djecu;
3. Materijalno pomognu rad Vijeća učenika kroz iznalaženje prostorije za rad i davanje osnovnog materijala za rad;
4. Omoguće saradnju Vijeća učenika i predstavnika lokalne zajednice u aktivnostima s karakterom najboljeg interesa djece.
5. Organizuju slobodne aktivnosti u školi za čiju pripremu i realizaciju je neophodan partnerski odnos djece i nastavnog osoblja.

6. Razmotre mogućnosti za češće organizovanje školskih jednodnevnih izleta, a ne samo odlazak na školsku ekskurziju.

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske i Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke su dužni u roku od 60 dana, obavijestiti Instituciju ombudsmena BiH o postupanju po ovoj Preporuci.

V PRILOG

V.1. DOMAĆE ZAKONODAVSTVO

Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH (Sl. glasnik BiH, broj 18/03)
Okvirni zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju u BiH (Sl. glasnik BiH, broj 88/07)
Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju u BiH (Sl. glasnik BiH, broj 63/08)
Okvirni zakon o visokom obrazovanju u BiH (Sl. glasnik BiH, broj 59/07)
Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju u RS (Sl. glasnik RS, broj 74/08)
Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju u RS (Sl. glasnik RS, broj 74/08)
Zakon o visokom obrazovanju (Sl. glasnik RS, broj 30/07)

Unsko-sanski kanton:

Zakon o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju (Sl. novine kantona, broj 5/04)
Zakon o osnovnom i općem srednjem obrazovanju (Sl. novine, broj 5/04)

Posavski kanton:

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (Sl. novine Kantona, broj 8/08)
Zakon o osnovnom školstvu (Narodne novine, broj 3/04, ispr. 10/08, 8/08)
Zakon o srednjem školstvu (Narodne novine, broj 3/04, 8/08)

Tuzlanski kanton:

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju (Sl. novine, broj 6/04, 7/05)
Zakon o srednjem obrazovanju (Sl. novine, broj 6/04, 7/05)
Zakon o visokom obrazovanju (Sl. novine, broj 8/08)

Zeničko-dobojski kanton :

Zakon o osnovnoj školi (Sl. novine, broj 5/04, 20/07)
Zakon o srednjoj školi (Sl. novine, broj 5/04, 20/07)

Bosansko-podrinjski kanton:

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju (Sl. novine, broj 5/04)
Zakon o srednjoj školi (Sl. novine, broj 5/04)

Srednjobosanski kanton:

Zakon o osnovnom školstvu (Sl. novine, broj 11/01, 11/04, 17/04)
Zakon o srednjem školstvu (Sl. novine, broj 11/01, 11/04, 17/04)

Hercegovačko-neretvanski kanton:

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju (Narodne novine, broj 5/00, 4/04)
Zakon o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine, broj 8/00, 4/04, 8/06, 3/08)

Zapadnohercegovački kanton:

Zakon o osnovnom školstvu (Sl. novine, broj 6/04, 8/04, 14/08)
Zakon o srednjem školstvu (Narodne novine, broj 6/04, 8/04, 8/08, 14/08)

Kanton Sarajevo:

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (Sl. novine Kantona broj 26/08),
Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju (Sl. novine Kantona, broj 10/04, 21/06, 26/08)
Zakon o srednjem obrazovanju (Sl. novine, broj 10/04, 34/07)
Zakon o visokom obrazovanju (Sl. novine, broj 43/08)

Kanton 10:

Zakon o osnovnom školstvu (Narodne novine, broj 12/04)

Zakon o srednjem školstvu (Narodne novine, broj 12/04)

Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama BDBiH (Sl. glasnik BDBiH, broj 10/08 ispr.25/08)

V.2. Spisak osnovnih škola u BiH kojima je dostavljen upitnik za analizu participacije odraslih u interesu djece u školi

1. OŠ „Fahrudin Fahro Baščelija“ Goražde, Omladinska 1
2. OŠ „Mehmedalija Mak Dizdar“ Vitkovići, Murisa Dučića bb
3. OŠ „Mehmedalija Mak Dizdar“ Berič, Berič bb
4. OŠ „Mehmedalija Mak Dizdar“ Sadba, Sadba bb
5. OŠ „Centar“ Tuzla, Mirze Delibašića 14
6. OŠ „Kiseljak“, Kiseljak
7. Međunarodna OŠ Tuzla, Ulica Muftije ef. Kurta bb
8. OŠ „Špionica“ Srebrenik, Špionica bb
9. OŠ „Orahovica Gornja“ G. Orahovica
10. OŠ „I.G.Kovačić“ Gradačac, H.K.Gradaš
11. OŠ „Turija“ Turija bb
12. OŠ „Stupari“ 75283 Centar bb
13. OŠ „Banović Selo“ 75290 Banović Selo bb
14. OŠ „Vražići“ 75248 A.Kovačevića 50
15. OŠ „Teočak“ 75 414 Teočak centar
16. OŠ „Brijesnica“ 74 206 Brijesnica
17. OŠ „Sapna“ 75411 206.V.B.
18. OŠ „Gračanica“ Živinice, Gračanica Selo
19. OŠ „G. Rainci“ 75 268 G. Rainci
20. OŠ „Ivan Goran Kovačić“ Livno, Župana Želimira 2
21. OŠ „Ivana Mažuranić“ Tomislavgrad, Brigade Kralja Tomislava bb
22. JU OŠ „Podzvizd“ Velika Kladuša
23. JU OŠ „Vrhpolje“ Sanski Most, Vrhpolje
24. OŠ „Huso Ćilić“ Jablanica
25. JU OŠ „Čelebići“ Konjic
26. OŠ „Ruđer Bošković“ Grude, Ivana Alilovića bb
27. OŠ „Marka Marulića“ Ljubuški, Zrinsko-frankopanska bb
28. OŠ „Mula Mustafa Bašeskija“ Visoko, Donje Moštre bb
29. JU OŠ „Alija Nametak“ Žepče, Ulica Alije Bešliagića Brice
30. OŠ „Muhsin Rizvić“ Fojnica, Novo Naselje
31. OŠ „Travnik“ Travnik, Školska bb
32. JU OŠ „Bugojno“ Bugojno
33. OŠ „Mak Dizdar“ Zenica, Čurukovića put 17
34. JU Osnovna specijalna škola, Zenica, M. Tarabara br. 10
35. KŠC „Sveti Pavao“ Zenica, Aska Borića 20
36. OŠ „Skender Kulenović“ Zenica, Mustafe Čauševića br. 1
37. OŠ „Hamza Humo“ Zenica, Babino bb
38. OŠ „Avdo Smajlović“ Sarajevo, Adema Buće 151
39. OŠ „Džemaludin Čaušević“ Sarajevo, Prvomajska 24
40. OŠ „Fatima Gunić“ Sarajevo, Nerkeza Smailagića 18
41. OŠ „Isak Samokovlija“ Sarajevo, Fra Anđela Zvizdovića 1
42. OŠ „Al Walidein-Gazzaz“ Sarajevo, Hasiba Brankovića 2
43. OŠ Katolički školski centar, Sarajevo, M.P.Sokolovića 11
44. OŠ „Kovačići“, Sarajevo, Zagrebačka 22a
45. OŠ „Edhem Mulabdić“ Sarajevo, Konak 1
46. OŠ Osma osnovna škola, Sarajevo, Ilirska 2 (Butmir)

47. OŠ „Umihana Čuvidina“ Sarajevo, Smaila Šikala br. 1
48. Sedma osnovna škola, Sarajevo, Ilidža, Mostarsko raskršće 3
49. OŠ „Hrasno“ Sarajevo, Porodice Ribar 2
50. OŠ Treća osnovna škola, Sarajevo, Nasihe Kapidžić Hadžić 1
51. OŠ „Musa Ćazim Ćatić“, Sarajevo, Čekaluša 53
52. OŠ „Podlugovi“ Sarajevo, Polomska 189
53. OŠ „Georgi Stojkov Rakovski“, Banja Luka, Dragiše Vasića 29
54. OŠ „Petar Kočić“, Banja Luka, Kola 66
55. OŠ „Ćirilo i Metodije“, Piskavica bb, tel: 051 391 500
56. OŠ „Meša Selimović“, Bijeljina, Karađorđeva 250
57. OŠ „Sveti Sava“, Bileća, Hercegovačkih ustanika bb
58. OŠ „Vuk Karadžić“, Bratunac, Petra Kočića bb
59. OŠ „Vuk Karadžić“, Višegrad, Vojvode Putnika
60. OŠ „Vuk Karadžić“, Vlasenica, Svetoavska 30
61. OŠ „Aleksa Šantić“, Vukosavlje, Branka Radičevića 3
62. OŠ „Sveti Savo“, Gacko, Vidovdanska 16
63. OŠ „Vasa Čubrilović“, Gradiška, Mihajla Pupina 10
64. OŠ „Nikola Tesla“, Derventa, Trg Oslobođenja 10
65. OŠ „Desanka Maksimović“, Doboj, Rudarsko naselje Stanari
66. OŠ „Donji Žabar“, Donji Žabar bb
67. OŠ „Vuk Karadžić“, Zvornik, Ročević bb
68. OŠ „Aleksa Šantić“, Istočno Sarajevo, II sarajevske brigade 57
69. OŠ „Ljubica Bogdan“, Kalinovik, Srpskih dobrovoljaca bb
70. OŠ „Vuk Karadžić“, Kneževo, Živinice bb
71. OŠ „Petar Kočić“, Kotor Varoš, Šiprage bb
72. OŠ „Mladen Stojanović“, Laktaši, Karađorđeva bb
73. OŠ „Braća Jakšić“, Milići, Jove Jovanovića Zmaja 3
74. OŠ „Risto Proroković“, Nevesinje, Obrena Ivkovića bb
75. OŠ „Mokro“, Pale, Mokro bb
76. OŠ „Branko Radičević“, Prijedor, Petrovo bb
77. OŠ „Meša Selimović“, Prnjavor, Naseobina Lišnja 36
78. OŠ „Sveti Sava“, Rogatica, Preobraženska bb
79. OŠ „Boško Buha“, Rudo, Štrpci bb
80. OŠ „Kosta Todorović“, Srebrenica, Skelani bb
81. OŠ „Vuk Karadžić“, Teslić, Svetog Save bb
82. OŠ „Jovan Jovanović Zmaj“, Trebinje, Oktobarska 1
83. OŠ „Aleksa Šantić“, Ugljevik, Ćirila i Metodija bb
84. OŠ „Veselin Masleša“, Foča, Karađorđeva 68a
85. OŠ „Milan Ilić Čiča Šumadijski“, Han Pijesak, Aleksandra Karađorđevića 10
86. OŠ „Jovan Dučić“, Čajniče, Igmanska Vasilija bb
87. OŠ „Nemanja Vlatković“, Šipovo, Omladinska 1
88. JU Prva osnovna škola, Brčko
89. JU Treća osnovna škola, Brčko
90. JU Deseta osnovna škola Bijela

Legenda:

I Škole koje nisu dostavile upitnike

II Škole koje su dostavile upitnike izvan predviđenog roka za dostavljanje

V. 3. Spisak srednjih škola u BiH kojima je dostavljen upitnik za analizu participacije odraslih u interesu djece u školi

1. „Tehnički školski centar“ Zvornik, Karakaj
2. **Metalska škola, Doboj, Cara Dušana 18**
3. JU Mješovita Srednja Škola, Bosanski Petrovac , Bosanska 126.
4. Srednja Škola „ Dr. Fra Slavko Barbarić“, Čitluk
5. Gimnazija Livno , Kraljice Katarine 16
6. Srednja Medicinska Škola „Sestara milosrdnica“ Mostar , Franjevačka 18
7. MSŠ Vogošća Sarajevo
8. Gimnazija „Meša Selimović“ Tuzla
9. Behram-Begova Medresa Tuzla, M.Pupina 1
10. Stručna Industrijska Škola Zenica
11. MSŠ Živinice Živinice , Maršala Tita 55
12. JU Druga Srednja Škola Velika Kladaša , Ibrahima Mržljaka 23
13. Srednja Škola Stolac , Kneza Domagoja
14. Mješovita Srednja Ekonomska Škola Gor. Rahić
15. **JU Mješovita Srednja Škola Bihać, Džanica Mahala 68**
16. Mješovita srednja škola „Enver Pozderović“ Goražde, Zaima Imamovića 42
17. Mješovita trgovinsko-ugostiteljsko-poljoprivredna srednja škola Sarajevo, Dr Adolfa Goldbergera 1
18. **Katolički Školski Centar Sarajevo , Mehmed P. Sokolovića 11**
19. Mješovita Srednja Željeznička Škola Sarajevo , Ložionicka 8
20. Srednja Mašinska Tehnička Škola Sarajevo, Zmaja Od Bosne 8
21. Mješovita Srednja Škola Sarajevo, Hadžići
22. Prva Bošnjačka Gimnazija Sarajevo, Petrakijina 22
23. Škola za Srednje Stručno obrazovanje i radno osposobljavanje, Sarajevo, A.Šacirbegovic
24. Gimnazija Dobrinja Sarajevo, Mustafe Kamarića 8
25. Mješovita Srednja Škola Ilijaš
26. Poljoprivredna škola, Banja Luka, Knjaza Miloša 9
27. **Ekonomska škola, Banja Luka, K. Alfonsa XIII 34**
28. Muzička škola „Vlado Milošević“, Banja Luka, Jovana Dučića 23
29. **Mašinska škola, Mrkonjić Grad, S.Šolaje 95**
30. Mješovita škola „N. Tesla“, Teslić, Karađorđeva bb
31. **Medicinsko-tehnološka i grafička škola, Prijedor, N. Pašića**
32. Muzička škola , Prijedor, B. Nušića 9
33. **Ekonomska i trgovinska škola, Doboj, C. Dušana**
34. Medicinska škola, Doboj, Pop Ljubina
35. Stručna škola za radnička zanimanja, Derventa, Sv. Sava bb
36. SŠC „Jovan Dučić“, Modriča, Omladinska bb
37. Poljoprivredna i medicinska škola, Bijeljina, Semberski ratari 1
38. Ekonomska škola, Bijeljina, Račanska 96
39. Gimnazija „Filip Višnjić“, Bijeljina, Račanska 94
40. **SŠC „Vuk Karadžić“, Lopare, Lopare bb**
41. **Gimnazija i SSS, Zvornik, Vuka Karadžića 69**
42. Tehnički školski centar, Zvornik
43. Gimnazija i srednja stručna škola, Istočna Ilidža, S. Nemanje
44. SŠC „Milići“, Milići, Derventa bb
45. Srednja škola, Sokolac, Omladinska 2
46. Srednja škola „Ivo Andrić“, Višegrad
47. Srednjoškolski centar „Petar Petrović“, Čajniče, Kralja Petra i Oslobođilaca
48. SŠC „Golub Kureš“, Bileća, Vladimira Gaćinovića
49. Srednja škola „Svetozar Čorović“, Ljubinje, Svetosavska 22
50. Gimnazija, Prnjavor, R. Vranješevića 1

51. Srednja tehnička i stručna škola, Trebinje

52. JU Gimnazija „Vaso Pelagić“ Brčko, Stevana Mokranjca Bb

53. JU Tehnička škola, Brčko, Ul. Musala 44

54. JU Ekonomska škola Brčko, Studentska broj 9

Legenda:

I Škole koje nisu dostavile upitnike

II Škole koje su dostavile upitnike izvan predviđenog roka za dostavljanje

V. 4. Upitnik za Školski odbor

Upitnik je kreiran s ciljem sticanja uvida u značaj i aktivnosti koje su u nadležnosti Školskog odbora. Na pitanja odgovarate tako što ćete zaokružiti jedan od ponuđenih odgovora, na praznu liniju upisati tražene podatke, te obilježiti kolonu sa „X“ ispod ponuđenog odgovora DA, odnosno NE. Molimo Vas za iskrenost pri davanju odgovora na pitanja, te da ne preskačete pitanja, jer svaki Vaš odgovor je važan.

Hvala na saradnji
Institucija Ombudsmena za ljudska prava BiH

Škola _____

Mjesto _____

Direktor(ime i obrazovanje)

1. Da li su u vašoj školi izabrani članovi Školskog odbora?

DA NE

**Ako je Vaš odgovor DA, pređite na sljedeće pitanje*

2. Da li članovima školskog odbora teče mandat na koji su izabrani?

3. Na osnovu kojeg akta/zakona djeluje Školski odbor?

4. Da li u Vašoj školi egzistira Nadzorni odbor?

DA NE

5. Da li članovima Nadzornog odbora teče mandat na koji su izabrani?

6. Na osnovu kojeg akta/zakona djeluje Nadzorni odbor?

7. Molimo Vas da navedete nacionalni sastav Školskog i Nadzornog odbora.

ŠKOLSKI ODBOR: Bošnjaka Hrvata Srba

NADZORNI ODBOR: Bošnjaka Hrvata Srba

Školski odbor	Da	Ne
Vaš saziv imenovao je sadašnjeg direktora.		
Obrazovna inspekcija kontaktirala je Vaš saziv zbog podnesenih prijava protiv škole.		
Školski odbor usmjerava, kontroliše i ocjenjuje rad direktora.		
Školski odbor odlučuje o žalbama i prigovorima svih zaposlenika u vezi njihovih prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa.		
Školski odbor donosi odluku po žalbi učenika.		
*Ako je Vaš odgovor DA, koliko odluka ste donijeli po žalbama učenika? Koliko je bilo u korist učenika u 2008/09 godini? (upišite u rubriku ispod postavljenog pitanja)		
Ostvaruje li Školski odbor saradnju sa Vijećem roditelja?		
Ostvaruje li Školski odbor saradnju sa Vijećem učenika?		
Podržava li Školski odbor politiku da se roditeljima omogući uvid u materijale i metode koji se primjenjuju u nastavi?		
Da li u školskim registrima ima evidentiranih povreda dječijih prava?		

Upitnik ispunio/la: _____

Datum:

Član Školskog odbora:

	U potpunosti se slažem	Slažem se	Ne slažem se	Uopće se ne slažem
Školski odbor radi s ciljem postizanja dogovora koji je u interesu djece.				
Odbor ima formalnu strukturu i standardizovane procedure.				
Odbor nalaže jasne organizacione prioritete za narednu školsku godinu.				
Na odboru je potrebno diskutovati o učinjenim greškama i iznalaženju rješenja kako se ne bi ponovila učinjena greška.				
Odbor je uvijek uključen u odluke koje su važne za budućnost poboljšanja edukacije.				
Dešavalo se da sam odbor reagira na nekonzistentan način u odnosu na vlastite vrijednosti.				
Odbor o svojim odlukama prodiskutuje sa svima koji su zahvaćeni odlukom.				
Ako odbor smatra da bi se dovoljno velika skupina mogla ne slagati sa preduzetom akcijom, odbor će omogućiti uvid u to kako se oni osjećaju, prije nego zaista donese odluku.				
Odbor ima za cilj da ugasi trenutnu vatru nego da pravi planove za budućnost.				
Članovi odbora ne govore jednu stvar privatno a drugu u javnosti.				
Odbor odgađa aktivnosti sve dok problem ne postane hitan ili kritičan.				
Odluke odbora najčešće rezultiraju podijeljenim glasovima.				

V. 5. Upitnik za Vijeće roditelja

Upitnik je kreiran s ciljem stjecanja uvida u značaj i aktivnosti koje su u nadležnosti članova Vijeća roditelja. Na pitanja odgovarate tako što ćete zaokružiti jedan od ponuđenih odgovora, na praznu liniju upisati tražene podatke. Molimo Vas za iskrenost pri davanju odgovora na pitanja, te da ne preskačete pitanja, jer svaki Vaš odgovor je važan.

Hvala na saradnji!

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH

Škola _____

Mjesto _____

Upitnik ispunio/la: Datum:

1. Da li su u vašoj školi izabrani članovi Vijeća roditelja?

DA NE

*Ako je Vaš odgovor DA, pređite na sljedeće pitanje

2. Da li su članovi izabrani u skladu sa općim aktima škole?

DA NE

3. Koliko članova broji Vijeće roditelja?

4. Da li članovima Vijeća roditelja teče mandat na koji su izabrani?

5. Molimo Vas da navedete spolni i nacionalni sastav Vijeća roditelja.

SPOLNI SASTAV: m ž

NACIONALNI SASTAV: Bošnjaci Hrvati Srbi

6. Vijeće roditelja ima za cilj da: (zaokružite onoliko odgovora koliko želite)

- a. radi na pravima, interesima i obavezama učenika, roditelja i profesora
- b. aktivno sudjeluje u oblicima rada u školi
- c. potiče angažman roditelja u radu škole
- d. potiče slobodno izražavanje mišljenja
- e. daje prijedloge organima škole za poboljšanje uvjeta rada škole
- f. radi na unapređivanju komunikacije roditelj – učenik – profesor
- g. daje mišljenje o prijedlozima za izricanje odgojno-disciplinskih mjera

7. Da li roditelji imaju udio u poboljšanju edukacije njihove djece?

DA NE

8. Da li je Vijeće roditelja konstatovalo da je podjednako i/ili više značajan psihološki i socijalni razvoj djeteta kao i učenje osnovnih vještina?

DA NE

9. Da li Vijeće roditelja ima svoj udio u primjeni i obradi psiholoških evaluacija, testiranja, tretmana ili fizičkog procjenjivanja učenika ?

DA

NE

10. Da li Vijeće roditelja ostvaruje saradnju sa Školskim odborom ?

DA

NE

*Ako je Vaš odgovor DA, molimo navedite u kojem obliku saradujete:

11. Koji su po Vama ključni problemi u radu Vijeća roditelja?

- a. (ne)saradnja sa rukovodstvom škole (ne izlazi dovoljno u susret odlukama Vijeća roditelja)
- b. nedovoljna informisanost o ciljevima rada Vijeća roditelja i ulozi istog
- c. nedostatak prostora za sastanke, materijala za oglašavanje i sl.
- d. nejednaka zainteresovanost svih članova Vijeća roditelja
- e. _____(nešto drugo)

V. 6. Upitnik o dječijoj participaciji u školi

Ovo je upitnik kojim želimo da saznamo koliko se poštuje mišljenje djeteta u školi. Molimo te da budeš iskren/na i da odgovoriš na pitanja tako što ćeš zaokružiti broj ispred ponuđenog odgovora ili upisati odgovor na praznoj liniji. Tamo gdje nije naznačeno koliko odgovora možeš da zaokružiš, predviđeno je da se odlučiš samo za jedan. Upitnik je anoniman, nigdje ne trebaš pisati svoje ime, zato te molimo da iskreno odgovaraš i ne preskačeš pitanja. Svaki tvoj odgovor je važan jer mi želimo da se djeci da prilika da iznesu svoje mišljenje i odlučuju o temama koje su važne za njihovo odrastanje.

Hvala na saradnji!

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH

1. Pol (zaokruži)

1. Muški

2. Ženski

2. Koliko imaš godina? _____ *(upiši broj godina)*

3. U kom gradu živiš? _____ *(upiši ime grada)*

4. U koju školu ideš? _____ *(upiši naziv škole)*

5. Uspjeh na kraju prvog polugodišta? (zaokruži)

1. nedovoljan

4. vrlo dobar

2. dovoljan

5. odličan

3. dobar

6. Da li u tvojoj školi postoji Vijeće učenika? (zaokruži)

1. DA

2. NE

3. NE ZNAM

7. Da li si član/ica Vijeća učenika tvoje škole? (zaokruži)

1. DA

2. NE

8. Znaš li koji učenici su članovi Vijeća učenika u tvojoj školi? (zaokruži)

1. DA

2. NE

9. Kako se biraju učenici/e za Vijeće učenika škole?

1. druga djeca u razredu/odjeljenju biraju svoje predstavnike bez pomoći nastavnika/ce
2. druga djeca u razredu/odjeljenju biraju svoje predstavnike uz pomoć nastavnika/ce
3. nastavnici/e određuju ko će biti u Vijeću a da ne pitaju djecu o tome
4. pedagog ili direktor škole sam izabere učenike/ce za Vijeće učenika
5. _____ (nešto drugo, upiši)

10. Ko su najčešće učenici/e u Vijeću učenika?

11. Šta je svrha postojanja Vijeća učenika u tvojoj školi? Zašto postoji?

12. Kako se najčešće informišeš o radu ove učeničke organizacije? (zaokruži najviše 2 odgovora)

1. predstavnik odjeljenja podnosi izvještaj odjeljenju
2. razrednik nas informiše
3. pedagog nas informiše
4. čitam u školskom listu
5. pratim obavještenja sa oglasne table
6. prisustvujem sastancima Vijeća
7. pratim školski sajt
8. nemam informacije o radu Vijeća učenika
9. _____ (nešto drugo)

13. Da li si zadovoljan/na rezultatima koje postiže Vijeće učenika?

1. Da, veoma
2. Uglavnom sam zadovoljan/na
3. Uglavnom sam nezadovoljan/na
4. Nezadovoljan/na sam
5. Ne znam rezultate rada Vijeća

14. Koliki uticaj po tvom mišljenju ima Vijeće učenika na rješavanje problema učenika u tvojoj školi?

1. nema nimalo uticaja
2. donekle ima uticaja
3. ima veliki uticaj

15. Koji su po tebi osnovni problemi u radu Vijeća učenika? (zaokruži najviše 2 odgovora)

1. nastavnici ne prihvataju ozbiljno i ne uvažavaju dovoljno ulogu Vijeća učenika
2. saradnja sa rukovodstvom škole (ne izlazi dovoljno u susret odlukama Vijeća)
3. učenici škole ne podržavaju u dovoljnoj mjeri rad i odluke Vijeća učenika
4. nedostatak materijalnih sredstava (prostora za sastanke, materijala za oglašavanje i promociju rada i sl.)
5. _____(nešto drugo)

16. Šta bi izdvojio/la kao pozitivnu stranu rada Vijeća učenika u tvojoj školi?

17. Da li si aktivan/na u radu neke školske sekcije?

1. DA
2. NE

18. Koje sekcije?

19. U kojoj mjeri si zadovoljan/a mogućnošću da: (odgovori na svaku ponuđenu opciju ako si aktivan u radu neke sekcije a ako nisi onda preskoči ovo pitanje i pređi na pitanje broj 20.)

	Veoma nezadovoljan/a	Uglavnom nezadovoljan/a	Neodlučan/a	Uglavnom zadovoljan/a	Veoma zadovoljan/a
Utičeš na izbor tema u sekciji	1	2	3	4	5
Predlažeš način rada u sekciji	1	2	3	4	5
Utičeš na raspored održavanja sekcije	1	2	3	4	5
Predlažeš mjesto realizovanja sekcije	1	2	3	4	5
Predstaviš drugima u školi rezultate rada sekcije	1	2	3	4	5

20. U kojoj mjeri se u tvojoj školi poštuje mišljenje učenika prilikom: (odgovori na svaku ponuđenu opciju)

	Uopće se ne poštuje	Ne poštuje se dovoljno	Dovoljno se poštuje
Planiranja rasporeda časova	1	2	3
Planiranja pismenih zadataka i testova znanja	1	2	3
Izricanja disciplinskih mjera učenicima	1	2	3
Izricanja pohvala učenicima	1	2	3
Organizovanja svečanih manifestacija u školi	1	2	3
Organizovanja sportskih aktivnosti u školi	1	2	3
Obezbjedivanja sigurnosti učenika u školi	1	2	3
Izbora predstavnika odjeljenja/škole na različitim manifestacijama	1	2	3
Planiranja i organizovanja ekskurzija	1	2	3
Organizovanja rada učeničke zadruge	1	2	3

21. Šta predlažeš da se promjeni u tvojoj školi kako bi se više poštovalo mišljenje djece i uvažavao njihov izbor?

Provjeri da li si odgovorio/la na sva pitanja.

Hvala na pomoći!